

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

De primo instrumento, nempe de cognitione virtutis, eámque esse cognitu
difficilem. Cap. I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

in vniuersum verum est, virtutes omnes in homine adulto ab humanis actionibus pendere, eis-
que aut à principio efficienter gigni, aut meritorie ad promerendum adiuuari. Actio autem
humana, est actio hominis, ut homo est, qui cum homo ratione & libero arbitrio sit, apertum est
eam actionem humanam dici, qua propter finem aliquem cognitum ab operante ex deliberatio-
ne promanet. Atque adeò in actione humana studiosa & rationi consentanea (de hac enim
nunc loquimur) tria sunt consideranda. Alterum est, quòd intellectus eam cognoscat, & eli-
ciendam esse statuatur. Alterum, quòd voluntas eam acceperit, & præstare velit. Tertium, si
sit exterior, quòd externis viribus exerceatur. Hinc oritur, ut triplicia sint Instrumenta asse-
quenda virtutis: quædam, quæ intellectum in virtute erudiunt: alia, quæ voluntatem ad virtu-
tis amorem mouent: alia, quæ operi studioso præstando sunt adiumento. Instrumenta virtutis ad
intellectum pertinentia sunt tria: Cognitio Virtutis, appetitatio, & postulatio, de quibus in hac
secunda tractatione differendum est.

De Primo Instrumento, nempe de cog-
nitione Virtutis: eamque esse cognitu
difficilem.

CAPVT I.

COGNITIO alicuius rei, si ea bona sit,
& bona esse cognoscatur, ianua est ad
eius amorem & desiderium, quia nihil à
voluntate desideratur, aut diligitur, nisi
prius cognoscatur. Amor autem & desiderium, ini-
tium est adeptionis rei, quam amamus; nemo enim
apprehendere, & possidere curat, quod non deside-
rat, neque amat. Quamobrem vt aliquid liberè ap-
prehendatur, necesse est hominem prius in illud de-
siderio ferri, & ad desiderium per cognitionem intrare.
Hinc David vt principes terræ ad Christi oble-
quium & amorem impellat, prius eos ad cognitio-
nem vocat, quia videlicet non poterunt illum dili-
gere, nec illi subiici, quem ignorant: Et nunc, in-
quit, reges intelligite; erudimini, qui iudicatis ter-
ram. Ponite rudem atque rebellem mentem, &
ignorantiam ac cæcitatem deserite: intelligite autem
bonitatem immensam & potestatem insuperabilem
Saluatoris. Tunc non sine fructu audietis quod se-
quitur: Seruite Domino in timore, & exultate ei
cum tremore. Facile enim erit ei, quem Dominum
magnum cognouistis, cum timore seruire; & eum
quem summè bonum & amabilem intellexistis, non
sine debita adoratione & amore diligere. Et alio lo-
co idem Propheta inquit: Vniuersæ viæ Domini,
misericordia & veritas requirentibus testamentum
eius, & testimonia eius. Id est: Qui scrutantur le-
gem Domini, qui eius opera inuestigant atque co-
gnoscent, hi demum experiuntur, quàm sint miseri-
cordiæ & iustitiæ plena, & ob id ea, ceu optimè con-
stituta, diligent. Ad idem alludit Salomon, cum ait:
Recti sunt omnes sermones mei, non est in eis pra-
uum quid, neque peruersum: recti sunt intelligenti-
bus, & æqui inuenientibus scientiam. Ac si diceret
sapientia: Cognoscite præcepta mea, & mandata mea
intellectu apprehendite: & tunc recta & suauia iudi-
cantes, facile vos in eorum custodiam inducetis. Et
Augustinus orat Deum agnoscere, vt eum valeat
amare. Lumen æternum, ait, illustra super animam
meam, vt te intelligat, cognoscat, & diligit. Ob hoc
enim non te diligit Domine, si non diligit, quia non
te cognoscit: & te ideo non cognoscit, quia non intel-
ligit: & ideo non intelligit, quia lumen tuum non
comprehendit. Si ergo scopus nostri laboris post

Psal. 2.
10.

ib. n. 11.

Psal. 24.
11.

Prov. 8.
8.

Aug. So-
liloq. c. 1.
To. 9.

A detestationem delictorum nostrorum, & post pu-
gnam aduersus vitia, & post mortificationem passio-
num, est virtutem assequi, liquidum est, primum
instrumentum huius laboris esse, virtutem agnosce-
re. Vt scilicet cognitio virtutis in amore virtutis
trahatur, & amor desiderium inferat, & desiderium ad
opus prouocet, & opus aut virtutem gignat, aut eam
per modum meriti (in eo qui debite & prout opus est,
operatur) à Domino accipiat. Ac proinde, qui vult
virtutem aliquam, vt exempli gratia, humilitatem vel
obedientiam adipisci, conetur prius eius naturam co-
gnoscere, proprietates percipere, actiones proprias
eius & germanas addiscere, quas cognititas in exerci-
tationem producat. Idque esse necessarium & pri-
mum in hac arte studiosè viuendi, omnis experientia
proclamat. Quis enim vnquam artem pictoris aut
statuarij optimè exercuit, antequam eius artis ratio-
nem agnouerit, antequam functiones eius discipli-
næ didicerit, & quo modo deducendæ sint lineæ, &
miscendi ac infundendi colores, & imagines effor-
mādæ, calluerit: Ita profus studiosè operari nesciet,
& virtutibus animam decorare ignorabit, qui virtu-
tum naturam ac substantiam nescierit, ipsiisque
actiones rectissimas ignorauerit. Neque obstat quòd
multi idiotæ & rudes homines, pauca de virtute no-
runt, & multa operantur, virtutem ignorant, quam
habent, & quam nec mens calet, nec lingua profert,
vita inculpatissima manifestat. Hoc inquam non ob-
stat, quoniam vera isti, licet quoad manifestatio-
nem naturæ virtutis, sint elingues, non tamen sunt
cognitionis eius expertes. Immo sublimis sentiunt
de virtute quàm nos, qui multa de illa in ore gesta-
mus, & in conuersatione parum aut nihil eius habe-
mus. Huius autem indicium est, quòd cum aliqua de
virtute legunt, quæ antea nunquam legerant, neque
audierant, se prius ita sensisse, & existimasse animadu-
uertunt. Atque adeò omnem operationem virtutis
cognitio eius præcedat, necesse est; & qui volunt
eam, qua adhuc carent, actione tenere, debent hoc
studium ab actu cognitionis incipere.

Et quidem primo aspectu virtutis notio facilis esse
videtur. Facillimum enim est, lucem agnoscere,
quæ sponte se oculis ingerit, & eam à caligine & ob-
scuritate distinguere. Pronum est, vitam intelligen-
re, quæ motibus, & actionibus, & sensibus se prodit,
& eam à morte discernere. Neque videtur diffi-
cile, veritatem à manifesto mendacio separare. Vir-
tus verò lux est, & vita, & veritas, cum vitium sit re-
nebra, & mors, & mendacium: quare facile erit,
quod vnumquodque sit, intellectu animaduertere.
Ad cuius confirmationem Prosper hæc, ait: Qua-
ritis

ritis

Prosper.
lib. 3. de
vitiis con-
tem. c. 1.

ritis quantum à veris virtutibus virtutum similitudi-
nes distent? Non dico quantum à medicamento
venenatum: quia medicamentum ita corpus aliquoties
sanat, vt id defendere à mortis necessitate non va-
leat. Et venenum non auferri facit vitam corpori,
quasi auferenda non esset, nisi fuisset acceptum: sed
accelerat corporis mortem, quod erat aliquanto diu-
tius fortè victurum. Sed planè dico à veris virtutibus
tantum similitudines distare virtutum, quantum di-
stat à veritate mendacium: quia & similitudo virtu-
tis, quæ videtur virtus esse, cum virtus non sit, nihil
est aliud, quam mendacium, & ideo non est virtus
dicenda sed vitium. Et vera virtus est veritas, cui qui
amanter adhæserit, à peccati morte resuscitatus, mori
vltrà non poterit, nisi cum ab ea deprauata volunta-
te recesserit. Sicut è contrario virtutis simulatio,
quæ est, vt dixi, mendacium veritati contrarium, ani-
mam separat à Deo vita sua non interitum, sed in
supplicio, quæ est illius mors, pœnaliter sine fine vi-
detur. Sic ille. At ex alia parte, si rem intimius con-
sideremus, & si verba, Prosperi attendamus, ex ipsis
compertum erit, virtutis notionem admodum esse
difficilem, ac proinde eam esse magna attentione
considerandam. Licet enim virtus sit veritas, vitium
verò mendacium, tamen aliqua mendacia, probabi-
liora veris, & aliqua dubia, credibiliora rebus certis,
quæ se pro veris & certis venditant, & veri ac certi
operimento se vestiunt. Et eo ipso quòd vitium vocatur
similitudo virtutis, apparet quam difficile erit, veri-
tatem virtutis agnoscere, & eius similitudinem &
imaginem, quæ ad decipiendum venit, repellere ac
reprobare. Vitrum viride, eminus positum, ob simili-
tudinem smaragdum videtur, & vitrum rubrum pro
pyropo ab ignorantibus accipitur: & sic vitium, quia
aliquando colorem virtutis induit, pro ipsa virtute,
nisi bene examinetur, in hospitium mentis habitator
excipitur. Cum commixtum fuerit æramentum
argento, inquit Irenæus, quis facile poterit, rudis cum
sit, hoc probare? Sic quæ sæpe mixta sunt vitia vir-
tutibus, & in eadem actione quidpiam inuenitur,
quod virtutis est, & aliud quid, quod à vitio subdole
adulteratum est, quis sine magna consideratione, ac
sine luce Dei, poterit vnum ab alio distinguere? Li-
ceat ergo nobis ad hanc rem similitudinem quan-
dam Origenis accommodare: vt sicut in lege veteri
erant Prophetæ, qui vera prædicebant, & pseudopro-
pheta, qui falsa nuntiabant, & sicut nunc in lege gra-
tiæ sunt doctores, qui populo vera proponunt: &
hæretici qui cerebri à diabolo decepti deliramenta
diuendunt: ita intelligamus esse virtutes veras &
virtutes falsas, quæ vitia vera cum sint, eo difficilius
cognoscuntur, quo dissimulantiùs virtutum vestibus
occultantur.

Multa igitur sunt, quæ notionem virtutis reddunt
difficilem: Nam virtus intus in animo residet, quam
nec oculi carnales vident, neque aures audiunt, nec
sensus alij percipiunt. Et licet aliquæ virtutis externæ
actiones sensibus pateant, tamen pulcherrimum &
pretiosissimum eius, quod in intimo purissimæ in-
tentionis latet, nullo modo ad plenitudinem mani-
festant. Ea quoque, quibus non assueuimus, obscura
& difficilia nobis sunt, & ob ruditatem & negligenti-
am nostram, sensibilia habemus satis familiaria, spi-
ritualia verò rarò, & quasi aliud agentes, à longè sa-
lutarum. Accedit ad hoc vitiorum dolositas, quæ se,
vt cœpimus dicere, virtutes simulant, vt ignorantes
decipiant. Ephratai, in libro Iudicum, se Galaaditas
simulabant, vt mortem effugerent: sic in corde no-
stro, superfluitas vocatur necessitas: profusio, largitas:
ambitio, magnanimitas, & vitium, virtus fingitur, ne

A inter virtutis cupidos funditus pereat. Et sicut Iudæi
[miserunt ad Dominum insidiatores, qui se iustos si-
mularent, vt caperent eum in sermone: sic damo-
nes mittunt ad membra Christi, vitia sub operimen-
to virtutis, vt nimirum iustos capiant, & in carcerem
impietatis coniciant. Venena, inquit Hierony-
mus, non dantur, nisi melle circumlita, & vitia non
decipiunt, nisi sub specie, vmbraque virtutum. Et
Gregorius Prælatum admonens, fufius id explicat in
hunc modum: Scire rector debet, quòd plerum-
que vitia, virtutes se esse mentiuntur: Nam sæpe sub
parcimonie nomine se tenacia palliat, contraque se
effusio sub appellatione largitatis occultat. Sæpe in-
ordinata remissio, pietas creditur, & effrænata ira,
spiritalis zeli virtus aestimatur. Sæpe præcipitata
actio, velocitatis efficacia, atque agendi tarditas, gra-
uitatis consilium putatur. Vnde necesse est, vt rector
animarum, virtutes ac vitia vigilantia cura discernat,
ne aut cor tenacia occupet, & parum se videri in
dispensationibus exulteret, aut eum effusè quid im-
penditur, largum se quasi miserando gloriatur: aut
remittendo quod ferire debuit, ad æterna supplicia
subditos pertrahat, aut immaniter feriendo quod de-
linquitur, ipse grauius delinquat: aut hoc quod agi
rectè ac grauius potuit, immature præueniens leui-
get, aut bonæ actionis meritum differendo, ad dete-
riora permittet.] Hæc Gregorius. Si autem inimicos
visibiles, cum se amicos simulant, vix cognoscimus, &
per multos dies ab ipsis decipimur: quid mirum si
inimicos inuisibiles & calidissimos difficile cogno-
scamus?

C Ad hoc ipsum pertinet, quòd sæpe sunt prorsus si-
miles externis actiones virtutum atque vitiorum, &
interius later intentio, quæ illas inter se discernat. Et
quia, vt dixit Ieremias, prauum est cor omnium & in-
scrutabile, multoties ipse homo operans, suum cor
ignorat, & dum ex bona intentione operari se cre-
dit, præpostera intentio in latebris sedens, actionem
hominis turpat & vitiat. Firque plerumque, vt vi-
tium in se validum & robustum sentiat, qui se virtu-
tem auxisse putabat. Exemplo fit hoc manifestum.
Si corpus tuum ex detestatione peccatorum, & ex de-
siderio imitationis Christi duriter tractes, actio vir-
tutis est: si ex desiderio laudis humanæ castiges, actio
vitij est. Sed ò quoties intentio te sefellit! O quoties
castigationi corporis, vt ex virtute vitium fieret, se
laudis humanæ desiderium inferuit! O quoties cum
solus es, & à conspectibus hominum sequestratus,
austeritatem deponis, ex quo, nisi caucitas, facile po-
teris cognoscere, te in multis operibus humanam
laudem voluisse piscari! Est qui faciat eleemosynam
ex pietatis affectu, & est qui faciat ex humanæ laudis
desiderio, vt videatur ab hominibus: est qui orat ex
religione, vt Deum colat, & qui ex hypocyty, vt de-
uotus appareat. Ecce duas eleemosynas & duas ora-
tiones externa specie similes, quarum alteram virtus
genuit, alteram verò vitium parturuit. Quis non in-
telligat, facile eum qui virtutem insequitur, posse de-
cipi, & in scopulos vitiorum illidi? Petrus sanè Chry-
sologus tantam aliquando inter fraternam charita-
tem, & ambitionem, aspexit similitudinem, vt hanc
illius simiam vocare non dubitauerit: Ambitio,
inquit, est quædam simia charitatis; Charitas enim
patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro
caducis: charitas benigna est pauperibus, ambitio di-
uitibus. Charitas omnia suffert pro veritate, ambitio
pro vanitate: vtraque omnia credit, omnia sperat, sed
longè dissimili modo. Ex hac autem actionum simi-
litudine externa ortum habet, vt vitij implicari, se
studiosos & virtutis amatores videri velint. Et, vt ait

Lucæ 20.
20.

Hieron.
epist. 7.
ad Lat.
c. 4.

Greg. 2. p.
Pastor. c.
9.

Ierem.
17. 9.

Matth. 16.

Petr.
Chrysol.

Irenæus, pra
fat. c. ha-
ref.

Origen.
Hom. in
Lucam.

Iudic. 22.
5.

Prosper:

Proff. lib. 3. de vita consempl. c. 1.

2. Reg. 15. 2.

ibid. n. 6.

Cass. col. 4. c. 20.

Ierem. 15. 19.

Prosper: Superbus vult se credi constantem; prodigus, liberalem; auarus, diligentem, temerarius, fortem; inhumanus, parcum; gulosus, humanum; ignauus, quietum; timidus, cautum. Impudentia, fiducia sibi nomen adscribit: procacitas appellationem libertatis ostendit: eloquentiam fingit verboritas, & curiositatis malum sub studij spiritualis colore delitescit.] Sic ille. Habemus autem ad hoc appositissimum sacrarum scripturarum exemplum: Absalom enim stans iuxta introitum portæ ciuitatis, litigantes ad iudicium venientes, seque saluantes resalutabat, & osculabatur eos: auditusque eorum negotiis exclamabat: Videntur mihi sermones vestri boni & iusti; sed non est, qui vos audiat, constitutus à rege.] Quis hic principis affabilitatem & amorem iustitiæ non miretur? Quis non eum virtutis amatorem putaret, quem in tanta maiestate benignitas in pauperes afficiebat, & amor iustitiæ ad compassionem excitabat? At istæ exteriores actiones, quæ videbantur affabilitatis & æquitatis partus, re vera non erant nisi iniustitiæ & ambitionis effectus. Et appetitus dominiandi, & voluntas regnum à iusto possessore quin & à patre rapiendi, sermones istos affabiles, & iustitiæ expressiuos ex ore superbissimi adolescentis extorsit. Denique faciebat hoc omni Israel venienti ad iudicium, & sollicitabat corda filiorum Israel.] Vide quàm soleant esse virtutum & vitiorum actiones similes, quas non aliquod externum signum separat, sed sola voluntas interna distinguit.

Hæc autem vitia, quæ virtutes apparent, & cum excidium animæ sunt, quasi animæ munimentum se ingerunt, sollicitiori cura fugienda sunt, quàm illa, quæ palam & sine villo fuce virtutes impugnant. Hostis enim manifestus facilius cadit, quàm occultus, & qui ex insidiis emergit. Vitium autem suam tetram faciem ostentans, hostis est manifestus, quem spiritualis vir cum indignatione repellit: sed vitium virtutis operimento velatum, nisi attentus sit animus, non eludetur, sed eludet. Perniciosiora, inquit Cassianus, & à remedio longinquiora sunt vitia, quæ sub specie virtutum & imagine spiritualium rerum videntur emergere, quàm illa, quæ ex aperto pro carnali voluptate gignuntur. Hæc enim velut palam expositi, ac manifesti languores, & arguuntur committunt, & sanantur: illa verò, dum sub prætextu virtutum teguntur, incurata perdurant, & deceptos quosque periculosius faciunt ac desperatius ægrotare.] Ex his manifestum est, cognitionem virtutis esse difficilem, maximumque animæ detrimentum esse, si vitium esse virtutem cogitemus, & illud pro ista sumamus. Quare hæc sit prima cura volentis in virtute proficere, eam clarè apertèque cognoscere, & diligentissima disquisitione à vitis separare. Cui labori non leuem profectò mercedem promittit Dominus, per Ieremiam dicens: Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris.] Nihil enim est vitio vilius, nihil virtute pretiosius. Qui igitur hæc sepauit, & vitium odio, virtutem verò amore dignam prædicauerit, is se ori Domini simile faciet. Nam sic vt Dominus ore suo iustos approbat, & iniquos reprobat, ita & hic virtutem à vitio discernens, bonum laudat, vitiumque condemnat. Quod si n otio virtutis, primum instrumentum acquirenda virtutis est, nostri instituti putamus, breuem aliquam singularium virtutum cognitionem tradere, qua lector, quid quæque virtus sit, & quas actiones habeat, patenter intelligat. Et hoc ipsum est, modum ac rationem huius instrumenti exercendi tradere, virtutum naturas breuiter dilucidèque tractare.

A De multiplici Virtute Theologica, & Morali, infusa, & acquisita: Ac de variis ipsarum gradibus.

CAPVT II.

MULTIPLEX est apud Theologos partitio virtutis, à nostro instituto prorsus aliena, ideòque à nobis omitenda; & duplex tantum, quæ ad hoc opus attinet, explicanda. Est ergo prima partitio virtutis, qua diuiditur in Theologicam & Moralem. Virtus Theologica est, quæ (vt scholæ more loquamur) Deum habet pro immediatò obiecto. Vel est illa, quæ primò & per se respicit Deum, & si alia respicit, est tantum in ordine ad Deum, & quatenus induunt aliquam (vt ita dicam) rationem Dei. Talis, exempli gratia, est Fides, quæ credit Deum ipsum primò atque immediatè, & credit Deo dicenti: & si alia credit, est quia reuelata à Deo, & in ordine ad cognoscendum Deum, & seruendum Deo. Virtus Moralis est, cuius obiectum est aliquid creatum, ad honestam vitam traducendam pertinens. Vt iustitia versatur circa ius, quod vnicuique tribuendum est; religio circa cultum Dei, & sic de reliquis.

Virtutes Theologicæ sunt tres, Fides, Spes, Charitas. Fides respicit Deum, vt veracem: spes respicit Deum, vt beatitudinem à nobis obtinendam: charitas respicit Deum, tanquam summum bonum propter se diligibile. De his inquit Apostolus: Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.] Et Augustinus: Tria hæc sunt, quibus & scientia omnis & prophetia militat, fides, spes, charitas.] Et Bernardus: Sed sciendum est, quòd quedam summæ virtutes sunt, spes, fides, charitas. Nam à quibus habentur, vtique veraciter habentur. Et tandem Gregorius tribus filiabus Iob putat has virtutes fuisse signatas. Sic enim ait: Septem filij nobis nascuntur, cum per conceptionem bonæ cogitationis, Sancti Spiritus septem in nobis virtutes oriuntur. Hanc namque internam prolem Propheta dinumerat, cum spiritus mentem fecundat, dicens: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientia, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis; spiritus scientia, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.] Cum ergo per aduentum Spiritus sancti, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas, ac timor Domini in animo vnicuique nostrum gignitur: quasi mansura posteritas in mente propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eo ad vitam longius seruat, quo amor æternitatis sociat. Sed habent in nobis septem filij, tres procul dubio sorores suas, quia quidquid vile hi virtutum sentas faciunt, spei, fidei, charitati que coniungunt.] Sic ille.

Virtutes Morales præcipuæ sunt quatuor; Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia. Hæc vocantur cardinales, id est, principales: quoniam inter omnes virtutes, ad humanam vitæ honestatem pertinentes, præcipuum locum habent: suntque velut cardines, in quibus honestas omnis nostra reuoluitur. Has scriptura sacra scetus vocat diuinæ sapientiæ: Sobrietatem, inquit, & prudentiam docet, & iustitiam & virtutem, id est, fortitudinem, quibus vitium nihil est in vita hominibus. Et secundum Gregorium, in quatuor angulis domus sancti Iob, & in quatuor fluminibus Paradisi, figuratæ sunt. In quatuor, inquit, angulis domus ista consistit: quia nimirum solidum mentis nostræ ædificium, prudentia, tempe-

rantia,

1. Cor. 13. Aug. 1. de doctr. christ. ca. 37. Bern. de ordine vi. ca.

Greg. 1. mor. c. 18.

Isaia 11. 2. 3.

Septem. 7.

Greg. 2. mor. c. 27.